

Бондаренко Володимир Васильович, професор Харківського національного автомобільно-дорожнього університету, канд. пед.наук, доцент

Разумовська Надія Ринатівна, старший викладач Харківського національного автомобільно-дорожнього університету

Ткаченко Ірина Володимирівна, старший викладач Харківського національного автомобільно-дорожнього університету

Чепурна Вікторія Олександрівна, доцент Харківського національного автомобільно-дорожнього університету, канд. пед.наук, доцент

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВОДІЇВ

Процес реформування системи вищої освіти в Україні набирає все більших обертів. Сьогодні мова йдеться про всі етапи освітньої системи, починаючи від дошкільної освіти й закінчуючи післядипломною освітою. Але, головним чином, заходи спрямовані на реформування стосуються переважно проблем управління навчальними закладами й недостатньо говориться про якість підготовки фахівців, про гуманітарну складову підготовки «технарів», про психологічну готовність випускників вишів до майбутньої професійної діяльності і вплив особистісних якостей фахівця на професіоналізм в окремо взятих професіях.

Мова йдеться про Всеукраїнське об'єднання автошкіл і підготовку викладачів для них. У роботі викладачів автошкіл ми бачимо основну проблему, на яку, перш за все, слід звернути увагу, оскільки це безпосередньо впливає на якість підготовки майбутніх водіїв і на безпеку на дорогах – відсутня централізована й регульована державою професійна система підготовки викладачів для таких шкіл, не говорячи вже про їхню психологічну готовність до викладацької діяльності.

З огляду на те, що автошколи працюють з курсантами, які мають різний освітній рівень, вік, стать, життєвий досвід й ін. викладачі повинні володіти не лише професійними навичками, а й володіти елементарними психологічними знаннями.

Сьогодні усі побажання щодо професійної готовності до викладацької діяльності викладачів автокурсів скоріше схожі на гасла, адже яким чином і де вони можуть удосконалювати свою педагогічну й професійну майстерність?

Існує ще один нюанс – психологічний, на який практично в жодній автошколі ніхто не звертає уваги: особистісні якості тих, кого готують, і готовність викладачів корегувати ці особистісні якості, розвивати їх чи прищеплювати необхідні. Адже не секрет, що управління автотранспортними засобами є складною й відповідальною справою. Щоб ефективно та якісно управляти автомобілем, той, кого навчають, повинен володіти необхідними психофізіологічними, психологічними й особистісними якостями. При дослідженні системи «людина – процес управління автомобілем» доводиться брати до уваги цілий комплекс змінних, від яких більшою чи меншою мірою

залежить результат навчання.

Люди різні за своїми психологічними особливостями, що безпосередньо не може не впливати на психофізіологічні можливості керування автомобілем. Адже будь-який дисциплінований і старанний водій у складній критичній дорожній ситуації може припуститися помилки в управлінні автомобілем, якщо його психофізіологічні можливості обмежені. Саме тому необхідно вивчати психофізіологічні особливості майбутнього водія не після дорожньо-транспортної пригоди, а до її скоєння, або ще краще до отримання водійських прав [2]

Велике, а іноді й вирішальне значення в діяльності майбутнього водія має відповідальне ставлення до управління автомобілем. Хоч би якими були психофізіологічні дані, якщо в майбутнього водія недостатньо розвинені морально-етичні якості, він час від часу буде наражати на небезпеку учасників дорожнього руху через агресивне управління автомобілем, невиправданий ризик і зневагу до інших.

М.Д. Левітов у своїх дослідженнях виокремлює три категорії чинників, що безпосередньо впливають на результати навчання майбутніх водіїв:

- психологічна готовність (мотиваційні компоненти), яка безпосередньо відповідає на питання – наскільки даний вид діяльності бажаний або не бажаний для конкретного курсанта автошколи;

- компетентність – знання й уміння, незалежно від того, отримуються вони на заняттях в автошколі або на практиці, позначаються на формуванні придатності до керування автомобілем. Адже, яким би не був професіоналом викладач, він не може підготувати майбутнього водія до всіх тих ситуацій, з якими той може зустрітися на дорозі;

- індивідуальні психофізіологічні особливості майбутнього водія [1].

Дослідження зазначених М.Д. Левітовим критеріїв, що впливають на безпеку руху завжди приваблювало увагу учених і дослідників практиків. Існуючі на сьогодні дослідження акцентують увагу на характерологічних і темпераментальних особливостях як головних чинниках майбутньої професійної успішності водія (М.Д. Левітов, К.М. Гуревич, Л.С. Нерсесян, Р.В. Ротенберг та інші). Дослідники наголошують на тому, що більшість професій з підвищеними вимогами до людей, які працюють в конкретній галузі, мають свій специфічний набір важливих особистісних характеристик, які разом із професійними навичками можуть забезпечити гідний рівень професіоналізму кожного конкретного фахівця.

Аксіоматичним є положення про те, що величезним є значення людського чинника у процесі експлуатації автотransпортних засобів. Адже для того, щоб спрогнозувати дії та вчинки водія у складній та небезпечній дорожній обстановці, необхідно знати не лише його психофізіологічні властивості, які забезпечують високий рівень професійної майстерності водія, а й його особистісні якості. Від поведінки людини у соціумі, у родині, у ставленні до інших людей та від культурного рівня водія залежить його професійна надійність за кермом автотransпортного засобу. Люди, які поводять себе у

суспільстві агресивно, нахабно, егоїстично, проявляють неповагу до інших людей створюють багато небезпечних дорожніх ситуацій. Їхня поведінка в побуті абсолютно точно повторюється й у поведінці за кермом автомобіля.

Особистісні якості майбутнього водія визначаються такими чинниками як сімейне виховання, коло спілкування, сімейний стан, вік, стаж роботи тощо. Вони, безумовно, можуть бути змінені, але це досить тривалий процес [4].

В.М. Мітраков у своїх дослідженнях з визначення психолого-акмеологічних умов розвитку професійної готовності водіїв автотранспорту до дій в екстремальних обставинах так само звертає увагу на особистісні якості, які значною мірою впливають на придатність водіїв до професійної діяльності, які створюють схильність до вчинення помилок в екстремальних ситуаціях. Дослідник виокремлює особистісні якості, які безпосередньо впливають на професіоналізм водія: ставлення до своєї роботи й інтерес до неї; точність, акуратність, відповідальність; дисциплінованість і працьовитість; ставлення до інших людей: колективізм, гуманність, чуйність і ввічливість; самооцінка (ставлення до себе); скромність, самокритичність, здатність правильно й об'єктивно оцінювати власну поведінку [3].

Таким чином, без урахування усіх зазначених вище чинників, що безумовно впливають на якість підготовки та професійну придатність випускників автошкіл України, неможливо забезпечити якісну підготовку майбутніх водіїв автотранспортних засобів. Але, якщо перейти від теорії до практики, то стає зрозумілим, що реальність значно різниться від наукових психолого-педагогічних викладок. Головна проблема полягає в тому, що якщо ми не створимо систему підготовки викладачів для автошкіл, якщо ми не реформуємо саму систему підготовки майбутніх водіїв, годі й мріяти про значне зниження дорожньо-транспортних пригод на дорогах України. Адже на безпеку на дорогах впливає не лише знання водіями правил дорожнього руху, а й, у першу чергу, так званий людський чинник, тобто психологічна готовність до даного роду діяльності.

Список використаних джерел

1. Гуревич К.М. Профессиональная пригодность и основные свойства нервной системы. – М.: ВУЗ: ДНУ. – № 1-2. – С. 8 – 27.
2. Игнатов Н.А. Человек за рулем. – М.: Транспорт, 1976. – 184 с.
3. Митраков В.М. Психолого-акмеологические условия развития профессиональной готовности водителей автотранспорта к действиям в экстремальных ситуациях. Дисс. канд. психол. наук. – Шуя, 2004.
4. Смирнов С.В., Дятлов М.Н., Тодорев А.Н., Родин Е.Е. Влияние личностных качеств на профессиональную успешность водителей пассажирского автотранспорта [Текст] // Технические науки в России и за рубежом: материалы III Междунар. науч. конф. – М.: Буки-Веди, 2014. – С. 118 – 120.